

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРУКТУРИ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В РЕАЛЬНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Бабець І.Г., доктор економічних наук, професор,
Центральноукраїнський національний
технічний університет, м. Кропивницький, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0635-9375>

Роль інвестицій в економічному зростанні країни визначається не лише їхніми обсягами та доступністю для підприємців. Важливим чинником економічного розвитку є галузева структура внутрішніх та зарубіжних інвестицій. З цієї точки зору в умовах глобальної конкуренції зростає роль інвестування у реальний сектор економіки, зокрема промислові підприємства, які створюють більшу додану вартість та експортують виготовлену продукцію на міжнародні ринки, забезпечуючи надходження іноземної валюти в країну та покращуючи платіжний баланс.

Більше третини усіх капітальних інвестицій в Україні традиційно спрямовуються у промисловість. До початку повномасштабного вторгнення російських військ в Україну спостерігалася тенденція до збільшення частки промисловості у загальних обсягах капітальних інвестицій – з 32,1 % у 2015 р. до 45,1 % у 2021 р., а обсяг інвестицій збільшився з 87,6 млрд грн у 2015 р. до 242,9 млрд грн у 2021 р. [1]. У 2015 р. у будівництво надходило 15,9 % усіх капітальних інвестицій, а у 2021 р. їх частка зменшилася до 10,3 %. Капітальні інвестиції у сільське господарство у 2015 р. становили 10,7 % загального обсягу інвестицій, а їхнє скорочення у 2021 р. було незначним (до 9,1 %). Частка інвестицій в сферу інформації та телекомунікації зменшилася майже удвічі – з 8,4 % у 2015 р. до 4,4 % у 2021 р.

Зростаючою тенденцією упродовж 2015-2021 рр. характеризувалася зміна частки оптової та роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів (з 7,6 % до 10,9 %), а також транспорту, складського господарства, поштової і кур'єрської діяльності (з 6,8 % до 8,2 %). Значно меншою була частка професійної, наукової та технічної діяльності у загальних обсягах капітальних інвестицій, хоча й відбулося її збільшення з 1,5 % у 2015 р. до 3,2 % у 2021 р. Найменше капітальних інвестицій надходило до підприємств, які представляють туристичну галузь та займаються тимчасовим розміщенням й організацією харчування, про що свідчить низька частка у загальних обсягах капітальних інвестицій (0,5 % у 2015-2022 рр.).

За рік повномасштабної війни структура капітальних інвестицій істотно змінилася. Частка промисловості в загальному обсязі капітальних інвестицій у 2022 р. зменшилася на 14,3 в. п. порівняно з 2021 р. і становила 30,8 %, що було менше ніж у 2015 р. Також зменшилася частка інвестицій у будівництво (-2,4 в. п.), в оптову та роздрібну торгівлю; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (-2 в. п.), у професійну, наукову та технічну діяльність (-1,7 в. п.), в інформацію та телекомунікації (-0,3 в. п.). Водночас, зросла частка інвестицій в сільське господарство – з 9,1 % у 2021 р. до 12,6 % у 2022 р., у транспорт, складське господарство, поштову і кур'єрську діяльність – з 8,2 % до 12,1 %.

Аналіз структурних трансформацій капітальних інвестицій та їхньої динаміки за видами економічної діяльності свідчить про недостатність інвестицій в Україні для забезпечення економічного зростання та про зростаючі загрози деіндустріалізації вітчизняної економіки. В умовах війни найбільше скоротилися інвестиції в промисловість та професійну, наукову і технічну діяльність, що призведе до зниження обсягів виробництва, рівня продуктивності та інноваційної активності галузей промисловості. Натомість, зростання інвестицій у сільське господарство та підприємства транспортних послуг, що певною мірою обумовлено потребами воєнного стану та погіршенням логістичних ланцюгів доставки товарів, може призвести до поглиблення сировинної орієнтації української економіки у довгостроковому періоді.

В цих умовах, для української економіки залучення інвестиційного капіталу з країн, які є лідерами у виробництві високотехнологічної продукції та продукції з високим рівнем доданої вартості є пріоритетним напрямом інвестиційної політики. Надходження інвестицій з цих країн, як правило, супроводжується передачею технологій, які є новішими порівняно з тими, що застосовуються в Україні, і може підтримати індустріальний розвиток нашої країни. У зв'язку з цим доцільно розглянути галузеву структуру прямих іноземних інвестицій, яка характеризує якість залученого в економіку іноземного капіталу з точки зору його ефективності для економічного зростання.

Іноземні інвестиції залучаються в усі види економічної діяльності України, але розподілені вони не рівномірно. Найбільше ПІІ спрямовано у сферу послуг, яка становить близько 50 % загального обсягу іноземних інвестицій в економіці України. Позитивна динаміка упродовж 2015-2021 рр. була притаманна потокам ПІІ у промисловість

(зростання з 11,9 до 18 млрд дол. США), оптову та роздрібну торгівлю (збільшення з 6,0 до 6,9 млрд дол. США). Спостерігалось істотне, майже утричі, зростання накопичених ПП у сільському господарстві – з 0,62 млрд дол. США у 2015 р. до 1,8 млрд дол. США у 2021 р., що свідчить про підвищення рівня привабливості вітчизняного аграрного сектора. Залишки ПП в сфері інформаційних та телекомунікаційних послуг збільшилися на 62,4 % (з 1,6 до 2,5 млрд дол. США). Негативною тенденцією вважаємо скорочення упродовж 2015-2021 рр. обсягів ПП в професійну, наукову та технічну діяльність більше ніж у три рази (з 2,6 до 0,86 млрд дол. США [2]). Упродовж досліджуваного періоду спостерігалось зростання інтересу іноземних інвесторів до промисловості України, про що свідчить збільшення частки ПП з 31,1 % у 2015 р. до 37,7 % у 2021 р. У загальних обсягах ПП зросла частка переробної промисловості з 22,9 % у 2015 р. до 23,1 % у 2021 р., а обсяги ПП у переробну промисловість збільшилися на 25,5% (з 8,8 до 11,0 млрд дол. США).

В загальних обсягах ПП у 2021 р. найбільшою була частка таких галузей промисловості: добувна промисловість і розроблення кар'єрів (11,3 %), виробництво харчових продуктів (6,7 %) та металургійне виробництво (6,6 %). Варто відзначити позитивну тенденцію щодо збільшення частки інвестицій у машинобудування (з 1,8 % до 2,3 %), оскільки підприємства цієї галузі промисловості відносяться переважно до середньо- та високотехнологічних. Обсяги ПП, що надійшли у машинобудівну промисловість збільшилися з 811,4 млн дол. США у 2015 р. до 1400,4 млн дол. США у 2021 р. Водночас, обсяги інвестицій в інші високотехнологічні галузі промисловості залишаються неістотними. Зокрема, у виробництво фармацевтичних продуктів та препаратів у 2021 р. надійшло 234,5 млн дол. США іноземних інвестицій, що становило 0,4 % загального обсягу ПП.

За рік повномасштабної війни відбулися істотні зміни у структурі ПП в економіці України. В загальних обсягах ПП збільшилася частка сільського господарства (з 3,8 % у 2021 р. до 4,5 % у 2022 р.), оптової та роздрібною торгівлі (з 14,4 % до 15 %), транспортних послуг (з 3,3 % до 3,6 %), інформаційних та телекомунікаційних послуг (з 5,6 % до 7,4 %). Водночас відбулося зменшення частки ПП у переробну промисловість (на 1,4 в. п.), у будівництво (на 0,7 в. п.), у професійну, наукову та технічну діяльність (на 0,3 в. п.). Отже, структурні трансформації ПП в Україні в умовах війни співпадають зі змінами структури капітальних інвестицій в частині зміщення зацікавленості інвесторів в бік сільського господарства та транспортних, складських і кур'єрських послуг.

Розглянуті структурні зміни іноземних інвестицій в Україні, які відбулися у період до початку повномасштабного вторгнення російських військ, обумовлені істотним зростанням у 2021 р. порівняно з 2015 р. обсягів інвестицій у сільське господарство (на 193 %), у добувну промисловість (на 122,9 %), в інформаційні та телекомунікаційні послуги (на 62,4 %) та у переробну промисловість (на 25,5 %). За рік повномасштабної війни структура ПІІ в економіці України змінилася під впливом нерівномірного скорочення обсягів іноземних інвестицій, накопичених у різних видах економічної діяльності. У 2022 р. обсяг залишків ПІІ зменшився у всіх видах економічної діяльності порівняно з 2021 р., проте, темпи їхнього скорочення були різними. Так, у 2022 р. найменше скоротився обсяг ПІІ в інформаційні та телекомунікаційні послуги (на 5,2 %) та у сільське господарство (на 15,9%) порівняно з 2021 р. За цей же період найбільшого скорочення обсягів ПІІ зазнали переробна промисловість (на 32,9 %), добувна промисловість (на 28,5 %), оптова та роздрібна торгівля (на 25,8 %), професійні, наукові та технічні послуги (на 35,1 %). Нижчі темпи зменшення залишків ПІІ у сільському господарстві та інформаційних і комунікаційних послугах власне й обумовили зростання частки цих видів діяльності у загальній структурі ПІІ під час війни.

Скорочення ПІІ у переробну промисловість під час повномасштабної війни було обумовлене насамперед зменшенням інвестицій у тих галузях, які традиційно були пріоритетними для інвесторів. Так, у 2022 р. порівняно з 2021 р. залишки ПІІ у металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів зменшилися на 39,6 %, у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів - на 18,1 %, у виробництві гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції – на 22,1 %, у машинобудування – на 28,1 %. Єдиною галуззю промисловості, де у 2022 р. відбулося зростання накопичених ПІІ порівняно з 2021 р., було виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення – на 12,8 %.

Внаслідок повномасштабного вторгнення російських військ інвестиційний клімат в Україні істотно погіршився через зростання ризиків і загроз діяльності підприємств, які залучають інвестиції. Зміна структури ПІІ у 2022 р. свідчить про те, що іноземні інвестори, які залишаються в Україні, все більше надають перевагу видам економічної діяльності з високою швидкістю оборотності вкладеного капіталу (добувна промисловість та розроблення кар'єрів, оптова та роздрібна торгівля, сільське господарство, інформаційні та телекомунікаційні послуги). Водночас, обсяги іноземних інвестицій у високотехнологічні

галузі промисловості (машинобудування, фармацевтична промисловість) залишаються відносно невисокими, а їхня частка не перевищує 3% від загального обсягу ПІП, що загалом свідчить про низьку технологічну місткість інвестицій в економіці України.

Література:

1. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності за 2010-2022 роки. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/ibd/ibd_rik/ibd_u/ki_rik_u_e_bez.htm (дата звернення: 07.03.2024).

2. Прямі інвестиції в Україну: залишки за видами економічної діяльності. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення: 07.03.2024).

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ТА НЕВИЗНАЧЕНІСТЮ У КОНТЕКСТІ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ: ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ

Гацько А.Ф., доктор економічних наук, професор,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6834-5043>

Копійковський Ю.М., здобувач третього (освітньо-наукового) РВО,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна

Агропродовольчий сектор є одним з найважливіших галузей для будь-якої країни, забезпечуючи не лише продовольчу безпеку, але й впливаючи на економічний розвиток, соціальну стабільність та екологічну рівновагу. Проте, цей сектор постійно стикається з різноманітними ризиками та невизначеністю, які можуть серйозно підірвати його стійкість та ефективність. У зв'язку з цим, стратегічне управління ризиками та невизначеністю стає важливою складовою успішності агропродовольчих підприємств. У даній статті розглянемо виклики, з якими стикається агропродовольчий сектор, а також стратегії їх подолання.

Виклики агропродовольчого сектору

Перш за все, агропродовольчий сектор піддається впливу природних факторів, таких як погодні умови, кліматичні зміни та природні катастрофи. Негативний вплив цих факторів може призвести до втрат врожаю, зниження якості продукції та збільшення виробничих витрат.